

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 316.42:752

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.1>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА ЯК ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Валерій Ананійн

*Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Спеціальна кафедра,
вул. Верхньоключова, 4, 03056, м. Київ, Україна*

Віктор Горлинський

*Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
Науково-дослідний центр,
вул. Верхньоключова, 4, 03056, м. Київ, Україна*

У статті обґрунтовано авторський підхід до вивчення проблеми лідерства як парадигми управління в кризових умовах життєдіяльності, метою якого є розширення меж дослідницьких можливостей розв'язання проблеми управління безпекою в умовах озброєного протистояння в центрі Європи. Досліджено теоретичні витоки, становлення та розвиток лідерства як соціального явища, що визначає регулятивні основи мислення, вибудовування комунікацій та управління в контексті сприяння розв'язанню кризових ситуацій, турботи про колективну безпеку й збереження життя. Обґрунтовано сутність парадигми лідерства як сукупності теоретичних, методологічних, аксіологічних та методичних настанов розв'язання пізнавальних і практичних проблем управління в інтересах забезпечення безпеки людини, суспільства і держави, відповідно до яких будуватимуться знання про лідерство в історико-культурному контексті зростання ризиків та екзистенційних загроз. Визначено безпекову функцію лідерства, що спрямована на формування соціально-психологічних та організаційних компетентностей, щодо забезпечення особистої та колективної безпеки на підставі норм права, європейських та євроатлантичних стандартів організації професійної діяльності в ситуаціях підвищеного ризику в умовах режиму воєнного стану. Показано, що лідерство як парадигма управління в кризових умовах є теоретичною підставою переформатування управлінської діяльності та людських стосунків на ціннісних підвалинах збереження людського життя й безпеки країни. Розкрито зміст аксіологічного складника лідерства, що утворюється на підставі історично сформованих смислів життя, відповідних цінностей та потреб в індивідуальній та колективній безпеці. Зауважено, що в умовах війни питання лідерства як регулятивного інструменту підтримання національної безпеки й озброєного обстоювання інтересів держави набуває значущості та потребує зосередження уваги науковців та освітян, зокрема у сфері військової освіти.

Ключові слова: безпека, екзистенційна загроза, криза, компетентність, лідерство, парадигма, цінність, управління.

Постановка проблеми. Кризовий стан сучасного суспільства, що характеризується посиленням озброєного протистояння в центрі Європи, висуває потребу переосмислення ключових регулятивних засад функціонування лідерства в контексті гарантування безпеки

людини, суспільства і держави в кризових умовах життєдіяльності як нагальної потреби часу. В умовах розпалювання військово-політичної кризи переосмислення аксіологічних основ лідерства набуває ключового значення у збереженні людського буття й припускає розроблення проблеми лідерства як парадигми управління в кризових умовах життєдіяльності, що має значно розширити межі дослідницьких можливостей та запропонувати нові шляхи розв'язання проблеми управління безпекою в умовах воєнного стану. За своєю суттю концептуалізація лідерства як парадигми управління є теоретичною основою перформатування управлінської діяльності та людських стосунків на ціннісних підвалинах збереження людського життя й безпеки країни. Отже, метою статті є обґрунтування парадигми лідерства як сукупності теоретичних, методологічних та аксіологічних настанов розв'язання пізнавальних і практичних проблем управління в інтересах забезпечення безпеки людини, суспільства та держави в кризових умовах воєнного стану.

Розробка наукової проблематики. Генезис лідерства як соціального явища має давню історію, на відміну від самих слів «лідер» і «лідерство», що виникли в XIII ст. і походять від англ. *lead* – «дорога», «шлях». Але як соціальне явище лідерство має більш давнє походження, заглиблюючись у добу Античності та Стародавнього Китаю. Становлення теоретичних основ лідерства, відбувалося в межах філософської спадщини Сократа, Ксенофонта, Платона, Конфуція, де розкривалися етичні вимоги до особистості, зумовлені її суспільним станом [1, с. 15–21]. Саме ідеї мислителів Античності й Стародавнього Китаю стосовно якостей особистості, що дають змогу керувати спільнотою, мобілізувати людей на досягнення суспільно значущих цілей, дослідники зараховують до теоретичних витоків концепції лідерства.

Подальший розвиток ідеї лідерства набули в працях Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше, Г. Спенсера, З. Фрейда, А. Адлера, К. Юнга, Е. Фрома, М. Вебера, які лідерські якості осмислювали на підставі певних аксіологічних, соціальних і психологічних концепцій. У цей період відбувається перехід від розгляду ідеї лідерства в межах філософського знання до концептуалізації проблематики лідерства на підставі методологічних засад інших гуманітарних наук [1, с. 22].

Світове визнання у вигляді науково обґрунтованих соціологічних і психологічних теорій, концепцій та моделей проблема лідерства набула в працях дослідників, найбільш відомими серед яких є: Дж. Адаїр, І. Адизес, К. Бланшар, Д. Гоулман, Р.-Л. Дафт, К. Левін, Д. Макгрегор, Х. Оуен, Р. Стогділл, Ф. Тейлор, Р. Танненбаум, А. Файоль, Ф. Фідлер та ін. [1, с. 42–60; 2, с. 17–70; 3, с. 12–24].

Серед здобутків у контексті теми дослідження доцільно акцентувати на праці Курта Левіна у співавторстві з Рональдом Ліппітом і Ральфом Вайтом «Моделі агресивної поведінки в експериментально створеному соціальному кліматі» (1939), у якій уперше застосовано емпіричний підхід до вивчення лідерства як поведінкової категорії в соціальній психології та визначено авторитарний, демократичний і ліберальний стилі лідерства [4]. Також потребують уваги: теорія ефективності лідерства Ф. Фідлера (1967) [5], що розкриває ефективність лідера в непередбачуваних ситуаціях управління; ситуаційна теорія непередбачуваних обставин В. Врума, Ф. Йеттона (1973); модель ситуаційного лідерства за теорією П. Херші і К. Бланшара (1969) [1, с. 44–45]. Поряд із зазначеним доцільно зауважити працю Джеймса Макгрегора Бернса «Leadership» (1978), у якій уперше системно описано взаємодію лідера й послідовників, запропоновано концепцію трансформаційного та транзакційного лідерства [6]. Відтоді дослідження проблематики лідерства набуло ознак трансдисциплінарного підходу, що відбувається на перетині різноманітних наук [2, с. 61–70]. Ураховуючи спрямованість дослідження, варто відзначити праці Дж. Віллінка, Д. Рейтера,

Дж. Річардсона, Р. Робертса і Р. Чарана, у яких розглядалися різноманітні аспекти військового лідерства.

Необхідно відзначити сфери досліджень з лідерства, що здійснювали безпосередньо українські фахівці. Методологічні засади формування лідерської компетентності засобами освіти висвітлювали Т. Гуменникова, М. Діденко, А. Клочко, В. Локшин, В. Міляєва, О. Яценко, О. Нестуля, С. Нестуля, Н. Кононець та ін. Соціально-психологічні аспекти теорії лідерства вивчали Т. Грицевич, Т. Мацевко, П. Ткачук, О. Цукан та ін. Питання лідерської компетентності менеджера аналізували В. Гладкова, В. Жигір, В. Марченко, В. Лугова, О. Єрмоленко та ін. Практичні аспекти розвитку лідерства в управлінській сфері діяльності висвітлювали Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, О. Романовський та ін. [1, с. 32–38; 2, с. 121–139; 7, с. 47–119]. Провідне завдання закладів вищої освіти, на думку науковців, полягає в подальшому пошуку й запровадженні нових підходів до професійної підготовки здобувачів вищої освіти для системного розвитку їхньої лідерської компетентності [2, с. 5].

Наукові та практичні засади формування лідерської компетентності військових фахівців досліджували О. Бойко, О. Водчиць, Д. Гончарук, О. Пучков, О. Семененко, О. Уваркіна, О. Усаченко та ін. Безпосередньо зв'язок між лідерством та безпекою суспільства, держави й особистості, зокрема в умовах війни та кризових ситуацій, вивчали В. Алещенко, С. Антоненко, В. Осьодло, О. Рибчук, О. Ворошук, О. Діденко, С. Марова та ін. Проте європейський вибір України, її входження до європейського освітнього простору, підвищений ризик і небезпека професійної діяльності фахівців в умовах воєнного стану вимагають подальшого впровадження в освітню практику управлінської парадигми, заснованої на лідерстві з урахуванням вимог воєнного часу, спрямованості на захист територіальної цілісності країни та гарантування національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. В умовах війни питання лідерства як інструменту підтримання національної безпеки й озброєного відстоювання інтересів держави набуває особливого значення та потребує зосередження уваги науковців і освітян. Але незважаючи на те, що обґрунтування основ лідерства військовослужбовців стало предметом численних досліджень, повноцінного наукового дискурсу в українському гуманітарному просторі щодо його методологічних, змістовних і функціональних характеристик, на думку дослідників, досі не репрезентовано [8, с. 158]. Задля систематизації знань та подальшого синтезу базових ідей про лідерство з позицій інтересів безпеки як парадигми доцільно відзначити основні групи, що на підставі застосованих загальних принципів дослідження поєднують різноманітні теорії та концепції лідерства в наукову парадигму, а саме: концепції особистісних рис лідерства, що ґрунтуються на ідеї можливості визначення системи якостей лідера як обдарованої особистості [1, с. 42–43; 2, с. 18–23]; поведінкові теорії лідерства, що акцентують на вивченні, оцінюванні та класифікації видів поведінки лідера, його взаємодії з послідовниками в контексті аналізу таких понять, як «стиль лідерства», «стиль управління» [1, с. 43–45; 2, с. 23–30]; ситуативні концепції лідерства, що зосереджують увагу на розробці моделі ухвалення рішень лідером і передбачають зв'язок між поведінкою лідера й участю його підлеглих в ухваленні рішень [1, с. 43–45; 2, с. 30–41]; концепції функціонального лідерства, які вбачають універсальну мету лідерства в тому, щоб зробити організацію результативною й ефективною в найближчій і довготривалій перспективі [1, с. 45–46; 2, с. 41–48]; ціннісні теорії лідерства, що визнають фундаментальне значення і мотиваційну роль цінностей у житті людини [1, с. 23, 67, 123–126; 2, с. 48–53]; концепції духовного лідерства або лідерства-служіння, які проголошують чинниками лідерства такі якості, як емпатія, переконаність, компетентність, піклування, підтримка, довіра, співчуття, передбачення тощо [1, с. 56–57; 2, с. 53–57]; концепції емоційного лідерства, які

відзначають вплив емоцій та емоційного інтелекту на ефективність управління [2, с. 57–61]; концепції харизматичного лідерства, що підкреслюють значущість харизматичних якостей лідера як головного чинника лідерства [1, с. 53–54; 2, с. 61–64]; концепція трансакційного лідерства, яка розглядає соціальну поведінку і взаємодію людей як обмін матеріальними й нематеріальними цінностями, де лідер виступає в ролі посередника; концепція трансформаційного лідерства, що характеризує лідерство з позицій здатності забезпечити необхідні зміни в момент виникнення нових суспільних тенденцій. Найбільш глибокого й системного вивчення в українській науці проблема лідерства набула в соціально-психологічних концепціях менеджменту, теоріях управління та освіти [2, с. 70–100]. Перелічені теорії і концепції становлять концептуальні засади парадигми лідерства як синтезу загальної наукової проблеми та практики підготовки фахівців на ціннісних підвалинах збереження людського буття й гарантування безпеки держави.

Аналіз теоретичних концепцій дає змогу визначити основні погляди на лідерство, що склалися в сучасній науці, а саме: лідерство як центр групових інтересів, коли лідер становить духовно-емоційний центр групи, що визначає її структуру, атмосферу, ідеологію та групові процеси; як групові відносини, що ґрунтуються на принципах змагальності, співпраці, особистому авторитеті лідера, лояльності та підпорядкуванні; лідерство як характеристика особистості, комбінації рис, які надають можливість спонукати до виконання завдань підлеглими та визначають стиль управління; як інструмент досягнення мети, мистецтво досягнення згоди, підпорядкування, лояльності, поваги; дії лідера, що визначають стиль його поведінки [1, с. 61–67; 2, с. 70–71]. Отже, сутність лідерства визначається як соціальне явище, що характеризує організаторські здібності особистості щодо досягнення групових цілей в оптимальні строки з найбільшим ефектом. Перелічені аспекти розуміння лідерства є однією з теоретичних підстав з'ясування змісту його безпекового складника як функціонального компоненти в умовах кризового стану суспільства.

Системоутворювальним поняттям парадигми лідерства постає категорія «лідер». У контексті управлінських теорій лідерства «лідер» – це поняття, що характеризує суб'єкта групових відносин як члена групи, ключова роль якого полягає в цілеспрямованні, інтеграції, контролі діяльності інших членів групи у виконанні групових завдань, за яким група визнає перевагу в статусі й надає право ухвалювати рішення в значущих для неї ситуаціях [2, с. 71; 3, с. 25–36].

Теоретичною підставою визначення основних лідерських компетентностей є базові функції лідера-управлінця, а саме: цільова або функція планування; адміністративно-організаційна або управлінська; мотиваційно-стимулювальна; експертно-консультативна; представницька; виховна; комунікаційно-інтеграційна функція; творча функція тощо [1, с. 69–70; 2, с. 27, 41–48]. Проте, ураховуючи спектр завдань, які виконує військовий фахівець у небезпечних умовах діяльності, до перелічених функцій варто додати безпекову, що спрямована на формування соціально-психологічних та організаційних компетентностей, щодо гарантування особистої та колективної безпеки на підставі норм права, європейських і євроатлантичних норм та стандартів організації професійної діяльності в ситуаціях підвищеного ризику, зокрема в умовах режиму воєнного стану. На думку дослідників, українському суспільству, підрозділам сектору безпеки і оборони потрібні активні, компетентні керівники-лідери, здатні ухвалювати ефективні рішення в скрутних умовах воєнного часу та брати відповідальність за їх реалізацію, уміють визначати цілі та шляхи їх досягнення, аналізувати й адекватно оцінювати власні дії та їх наслідки, відбудовувати конструктивні комунікації у військовому колективі. Лідерство офіцера у військовому середовищі розглядається як інтегральний показник особистісних професійних, соціаль-

но-психічних і комунікаційних якостей військового керівника, здатного в екстремальних умовах брати відповідальність за виконання завдань за призначенням, швидко адаптуватися до нових обставин, застосовувати інноваційні методи соціального й психологічного управлінського впливу [1, с. 3–9].

Характеризуючи особливості лідерства в умовах воєнного часу, дослідники зауважують здатність лідера до ефективного планування й ухвалення рішень в умовах високого тиску та обмеженого часу, забезпечення дисципліни та мобілізації підлеглих щодо виконання завдань, вчасного виявлення ризиків. Як особливість комунікації, підкреслюється її спрямованість на управління кризовими ситуаціями, коли терміновість рішень зумовлено загрозою для безпеки та життя [10, с. 57; 11, с. 44]. Суттєвим складником підготовки військових лідерів-керівників, поряд із зазначеним, є опанування компетентностями з формування, підтримання та поновлення психологічного стану, надання психологічної допомоги, підтримання постійної психологічної готовності, гарантування безпеки підлеглих в екстремальних умовах. Особливістю лідерства у сфері організації діяльності й військової служби є синтез лідерських компетентностей, з одного боку, професійного адміністратора, управлінця у певній сфері професійної діяльності, з іншого – керівника військового колективу, військового педагога й вихователя підлеглих. Первинним складником компетентностей, від опанування яким залежить успіх керівництва, є власне професійні компетентності [1, с. 6; 9; 11, с. 48]. Отже, зміст лідерських компетентностей залежить від складу основних функцій майбутнього керівника в системі колективних відносин як лідера професійного військового колективу. Проте в умовах воєнного часу від здатностей лідера, керівника військового колективу враховувати можливі небезпеки та загрози, забезпечувати умови щодо збереження життя і здоров'я підлеглих залежить життєздатність, психологічна стійкість та здатність підрозділу до виконання завдань за призначенням. Отже, важливим складником компетентностей лідера в складних умовах воєнного часу відповідно до безпекової функції постає комплекс соціально-психологічних та організаційних компетентностей щодо забезпечення особистої і колективної безпеки.

Аксіологічний складник концептуальних засад парадигми лідерства становлять ціннісні основи лідерства, що ґрунтуються на органічній єдності підходів, методів і принципів ціннісного аналізу, ціннісної зумовленості мислення, комунікацій, поведінки та діяльності, що розроблені у світовій та вітчизняній аксіологічній думці та ціннісних концепціях лідерства Р. Грінліфа, С. Кучмарські, Т. Кучмарські, К. Ходжкінсона, Г. Фейрхольма та ін. [1, с. 23, 67, 99, 123–126; 2, с. 48–53]. У контексті безпекової спрямованості теми дослідження серед аксіологічних концепцій лідерства викликає зацікавленість ціннісна теорія лідерства Г. Фейрхольма, згідно з якою саме цінності визначають принципи поведінки суб'єктів лідерства, зокрема цінності життя і безпеки [2, с. 48–53].

Аксіологічний складник лідерства в умовах зростання екзистенційних загроз іманентно утворюється на підставі історично сформованих смислів життя, відповідних цінностей і потреб у безпеці. Цінності, що зумовлюють життєстійкість, консолідацію, адаптивність, колективну безпеку і захищеність суспільства, формувалися в суспільній свідомості протягом усього історичного розвитку як результат осмислення й закріплення в культурі трагічного досвіду боротьби людства за збереження свого існування [12; 13]. З погляду на лідерство як парадигму управління в кризових умовах діяльності ціннісні орієнтації, що спрямовані на захист життя, збереження здоров'я, підтримання особистої і колективної безпеки, набувають значущості джерел сенсоутворювальних основ поведінки й діяльності в умовах екзистенційних загроз, небезпек і дедалі більшого ризику. У функціонуванні праксеологічного складника парадигми лідерства безпекові ціннісні орієнтації забезпечують стій-

кість психіки, необхідну в екстремальних умовах діяльності людини, роблять навколишній світ передбачуваним, впорядкованим, соціально захищеним [13; 14]. Отже, для успішності становлення військової людини як лідера у військовому колективі, з одного боку, необхідно набувати й демонструвати в складних екстремальних ситуаціях такі цінності та чесноти, які члени групи сприймають як лідерські [1, с. 67], з іншого боку, в умовах критичного зростання загроз життю людини військовий лідер має керуватися ціннісними настановами, що зумовлюють збереження життя і здоров'я підлеглих в інтересах виконання завдань військового колективу за призначенням.

Праксеологічну компоненту концептуальних засад парадигми лідерства утворюють методи, форми і засоби підготовки лідерів, спрямовані на формування лідерських компетентностей у небезпечних умовах діяльності. Методи підготовки лідерів визначаються як способи навчання, за допомогою яких досягається опанування лідерськими компетентностями, зокрема у сфері забезпечення безпеки. Під час занять з лідерства пропонують застосовувати такі методи: усного викладання (лекція, переказ, розповідь, пояснення, інструктування, інформування, порівняння); обговорення навчального матеріалу (семінар, бесіда, дискусія); практичні та активувальні методи навчання (рольова гра, вправа, аналіз й обговорення ситуації, експертна оцінка, метод кейсів, майндмепінг, сфокусована бесіда, пошук консенсусу, мозковий штурм); демонстрації, що імітують реальну професійну діяльність з допомогою засобів інформаційних технологій [2, с. 212–215, 244, 315–316]. Застосування означених методів має сприяти формуванню позитивної, конструктивної, оптимістичної взаємодії між лідером і послідовниками, накопиченню досвіду лідерської поведінки, формуванню лідерської компетентності майбутніх фахівців і керівників.

Форми навчання в інтересах формування лідерських якостей – це організаційна сторона підготовки лідерів, що зв'язана з методами й реалізується завдяки різноманітним засобам навчання. Серед багатьох форм організації навчання лідерів відзначають мультимедію, відеолекції, мультисемінари, тренінги, форуми, круглі столи, відеоконференції, панельні дискусії тощо [2, с. 215]. Для військових лідерів перелік форм збагачується різноманітними видами військової практики, тактичними навчаннями, тренуваннями та професійними змаганнями. Визначені форми занять припускають усебічний вплив на становлення особистості з позиції набуття практичного професійного й управлінського досвіду, пошуку власного стилю лідерства, створюють умови для набуття компетентностей, які забезпечували б виконання завдань у певних галузях професійної діяльності. Наповнення перелічених форм безпековим змістом, як негайної потреби часу, потребує додаткових творчих зусиль науковців і педагогів.

Висновки. Так, лідерство як парадигма управління в кризових умовах діяльності – спосіб набуття знань, теоретичних, методологічних, аксіологічних та методичних настанов з управління, що сприймаються як зразки розв'язання пізнавальних і практичних завдань, відповідно до яких будуватимуться знання про лідерство в історико-культурному контексті зростання ризиків, небезпек й екзистенційних загроз. Евристичне значення соціально-філософського осмислення парадигми лідерства як соціокультурного явища соціального буття в кризовому суспільстві полягає в тому, що воно відкриває перспективи наукових досліджень у сфері методологічних і праксеологічних засад лідерства як соціального інструмента формування й підтримання безпекового середовища в умовах зростання екзистенційних загроз.

Список використаної літератури

1. Бойко О. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. Євенок, 2020. 667 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf.
2. Нестуля С., Нестуля Н., Кононець О. Дидактика лідерства. Сучасні погляди на формування лідерської компетентності здобувачів вищої освіти : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 592 с. URL: https://odnb.odessa.ua/vnn/book/14424?utm_source=chatgpt.com.
3. Бізо Л., Ібрагімова І., Кікоть О., Барань Є., Федорів Т. *Розвиток лідерства* / за заг. ред. І. Ібрагімової. Київ : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. 400 с. URL: [3.Бізо Розвиток лідерства 401с. 2012.Посіб 2012.pdf](#).
4. Lewin K., Lippitt R. & White R.K. Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created Social Climates. *Journal of Social Psychology*. 1939. Iss. 10 (2), pp. 271-299. DOI: 10.1080/00224545.1939.9713366.
5. Fiedler F. A Theory of Leadership Effectiveness, New York : McGraw-Hill. 1967. 310 p. URL: https://openlibrary.org/books/OL23797886M/A_theory_of_leadership_effectiveness?utm_source=chatgpt.com.
6. MacGregor B. (1978). *Leadership*. New York : Harper & Row. 1978. 530 p. URL: Leadership : Burns, James MacGregor : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive.
7. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3665>.
8. Пучков О., Уваркіна О. Феномен воїнського етосу: соціально-філософська рефлексія. *Вісник Львівського університету*. 2022. Вип. 29, С. 158–164. DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.29.16>.
9. Горлинський В., Горлинський Б. Освітні пріоритети підготовки фахівців з кібербезпеки в умовах воєнного стану в державі. Збірник «Інформаційні технології та безпека», 2024. Т. 12, Вип. 2(23). С. 268–282. DOI: <https://doi.org/10.20535/2411-1031.2024.12.2.315746>.
10. Марова С. Особливості використання інструментів лідерства у воєнні та мирні часи. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. Вип. 2(6), 2024. С. 50–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-2-6>.
11. Алещенко В., Осьодло В. Військове лідерство в умовах всеохоплюючої оборони. 36. наук. праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. № 1(80), 2024. С. 41–48. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-1-80/41-48>
12. Ананьїн В., Горлинський В. Безпека людського існування в модусах екзистенційної філософії та феноменології. *Вісник Львівського університету*. 2025. Вип. 58. С. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.1>.
13. Пирожков С., Хамітов Н. Розвиток українського народу в часи екзистенційної війни і повоєнного відновлення. *Вісник Національної академії наук України*. 2025. № 5. С. 11–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2025.05.011>
14. Ананьїн В., Горлинський В. Суспільство ризику: соціокультурний вимір безпеки. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 2023. Вип. 2(178). Том 1. С. 34–50. DOI: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.1.2>.

CONCEPTUAL BASES OF LEADERSHIP AS A PARADIGM OF MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS OF LIFE ACTIVITY

Valerii Ananin

*Institute of special communication and information protection of National technical university
of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute",
Special Department
Verkhokliuchova str., 4, 03056, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4786-0011>*

Viktor Horlynskyi

*Institute of special communication and information protection of National technical university
of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute",
Scientific Research Center
Verkhokliuchova str., 4, 03056, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1190-5991>*

The article substantiates the author's approach to studying the problem of leadership as a paradigm of management in crisis conditions of life, the purpose of which is to expand the boundaries of research possibilities for solving the problem of security in conditions of armed confrontation in central Europe. The theoretical origins, formation and development of leadership as a social phenomenon that determines the regulatory foundations of thinking and management in the context of promoting the resolution of crisis situations, caring for collective security and preserving life are investigated. The essence of the leadership paradigm is substantiated as a set of theoretical, methodological, axiological and methodological guidelines for solving cognitive and practical management problems in the interests of ensuring the security of man and society according to which knowledge about leadership is built in the historical and cultural context of increasing risks and existential threats. The security function of leadership has been defined, which is aimed at the formation of socio-psychological and organizational competencies to ensure personal and collective security on the basis of European norms and standards for organizing professional activities in situations of increased risk. It is shown that leadership as a paradigm of management in crisis conditions is the theoretical basis for reformatting managerial activities and human relations on the value foundations of preserving human life and the security of the country. The content of the axiological component of leadership, which is formed on the basis of historically formed meanings of life, corresponding values and needs for individual and collective security, is revealed. It is noted that in conditions of war, the issue of leadership as a regulatory instrument for maintaining national security and armed defense of the interests of the state, acquires significance and requires of attention of scientists and educators, in particular in the field of military education.

Key words: security, existential threat, crisis, competence, leadership, paradigm, value, management.